Opettaja ja koulu yhteiskunnassa

Noora, Inka, Pia ja Aapo

Johdanto

Koululla ja opettajalla on aina ollut keskeinen rooli yhteiskunnassa. Oppiaineiden opettamisen lisäksi koululla ja opettajilla on ratkaiseva rooli tulevaisuuden työelämätaitojen ja hyvinvoinnin rakentajina. Opettaja vaikuttaa ja ohjaa oppilaiden ajattelua, arvojen muodostumista ja heidän käsityksiänsä maailmasta. Koulussa opitaan myös yhteistyötaitoja, yhdenvertaisuutta ja monia muita tärkeitä elämän taitoja. Tässä tekstissä käsittelemme suomalaista koulua yhteisöllisestä ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

Koulu oman aikansa peilinä

Koulun historia ulottaa juurensa antiikin Kreikkaan ja sen aikaiseen käsitykseen tiedosta ja ihmisestä. Rautiainen (2026) listaa koulun historian suuriksi kulttuurisiksi juonteiksi kristillisen maailmankuvan, valistuksen perinnön, eurooppalaisuuden, nationalismin sekä erilaiset kansankulttuurit. Suomen koululaitoksen historia alkoi Turun pappeja kouluttaneesta katedraalikoulusta 1200-luvulla kehittyen monin vaiheiden kautta 1900-luvun yhdenvertaiseksi, jokaista Suomessa vakituisesti asuvaa lasta koskevaksi, maksuttomaksi peruskoulujärjestelmäksi.

Salminen (2012) toteaa koulun olevan historiallisen kehityksen tulos. Ahosen (2003) mukaan neljä käänteentekevää koulutuspoliittista vaihetta ovat olleet vuoden 1866 kansakouluasetus, Suomen itsenäistymisen jälkeen säädetty oppivelvollisuuslaki 1921, peruskoulun säätäminen 1960-luvulla sekä 1990-luvulta alkanut koulujärjestelmän sääntelyn purkaminen ja päätösvallan siirtäminen valtiolta paikalliselle tasolle, eli kunnille ja kouluille. Peruskoulun luominen aloitettiin Perälän (2016) mukaan vaiheittain 1970-luvun alusta alkaen Lapista edeten viimeisenä pääkaupunkiseudulle. Tuolloin uudistuivat niin opetussuunnitelmat kuin -menetelmätkin.

Rautiaisen (2022) mukaan koulua koskeneet peruskysymykset ovat keskittyneet siihen, mitä ja miten koulussa tulee opiskella. Tämän on hänen mukaansa mahdollistanut yhtenäinen opettajankoulutus. Siinä missä kansakoulut rakensivat yhteisen sivistyksen, loivat peruskoulut taas perustuksen hyvinvointiyhteiskunnalle. Tällä hetkellä koulun tulee Rautiaisen (2022) mukaan sitoutua radikaalimmin demokraattiseen ja kestävään elämäntapaan. Siihen, miten tämä tulee toteutumaan, on suuri merkitys nykyisillä ja tulevilla luokanopettajilla. Rautiainen (2026) muistuttaakin koulun olevan oman aikansa peili, joka heijastaa aina ajalleen tyypillisiä arvoja, asenteita ja käytänteitä. Kun katsotaan koulua ja opettajuutta aina antiikin ajoista tämän päivän peruskouluun asti oman aikansa peilin kautta, voisi historian tärkeimpänä oppina pitää sitä, ettei koulu ole koskaan valmis.

Nykypäivän koulu muuttuvassa yhteiskunnassa

Nykypäivän koulu on kehittynyt monialaiseksi yhteisöksi. Koulu ei ole enää pelkästään paikka oppimiselle ja tiedon siirtymiselle, vaan koulusta on tullut entistäkin monipuolisempi. Koulussa oppimisen lisäksi huomioidaan yhä enemmän oppilaiden hyvinvointia, sosiaalisten taitojen kehittymistä, osallisuutta ja turvallisen arjen muodostumista. Opetushallituksen (2026) mukaan koulun yhtenä tavoitteena on edistää oppilaan osallisuutta, hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä.

Yksi merkittävä muutos nykypäivän kouluissa on digitalisaation lisääntyminen. Digitaaliset laiteet esimerkiksi tietokoneet ja tabletit, sekä erilaiset sähköiset oppimisympäristöt ovat nykyään osa koulun arkea. Teknologia on antanut kouluille mahdollisuuksia, mutta samalla tuoden uusia haasteita liittyen laitteiden käyttöön. Opetushallituksen 2025 julkaisemassa tutkimuksessa todetaan, että digitaalisten palveluiden opetuskäyttöön liittyy yhä monia haasteita. Lisäksi tutkimuksessa todettiin, että suomalaisnuoret omaksuvat suurimmat osan digiosaamisesta koulun ulkopuolella. Opettajan digiosaamisella ja sen taidon hyödyntämistä opettamiseen on erityisen suuri merkitys nykypäivän koulussa. Digitalisaation avulla koulu tarjoaa oppilaille taitoja, joita tarvitaan myöhemmin opinnoissa, tulevaisuuden työelämässä ja digitalisoituvassa yhteiskunnassa. (Häkkinen ym., 2025, s.38) ykypäivän koulu onkin paljon muutakin kuin paikka tiedon välittämiselle. Se on monialainen yhteisö uusien mahdollisuuksien ja haasteiden kanssa.

Tulevaisuuden koulu

Tulevaisuuden koulussa demokratian ja oppilaiden osallisuuden merkitys saattaa korostua entisestään. Rautiainen, Hiljanen ja Männistö (2022, s. 18–21) kuvaavat koulua paikkana, jossa yhteiskunnan rakenteet tehdään näkyviksi ja oppilaat oppivat vaikuttamaan niihin. Tulevaisuudessa koulun tehtävänä voisi olla yhä vahvemmin kasvattaa nuoria aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa heille valmiuksia tarkastella ympäröivää maailmaa kriittisesti.

Myös digitalisaation jatkuva kehittyminen tulee todennäköisesti muuttamaan koulun arkea ja oppimisympäristöjä. Opetushallituksen tulevaisuusselonteossa (2023, s. 12–15) korostetaan monilukutaidon, teknologisen osaamisen ja yhdenvertaisen digitaalisen osallistumisen merkitystä. Tulevaisuuden koulussa on tärkeä osata käyttää uusia teknologioita oppimisen tukena ja ennen kaikkea ymmärtää niiden vaikutuksia ja osata arvioida niiden kautta saatavaa tietoa kriittisesti.

Samalla tulevaisuuden koululta vaaditaan kykyä valmistaa nuoria maailmaan, joka voi tuntua epävarmalta ja jatkuvasti muuttuvalta. Koulun voisi nähdä turvallisena paikkana, jossa voidaan yhdessä käsitellä esimerkiksi ilmastonmuutosta, yhdenvertaisuutta ja muita yhteiskunnallisia kysymyksiä. Kestävää tekoa: Nuorisobarometri 2021 -teoksen mukaan ohjattu keskustelu yhteiskunnallisista teemoista voi auttaa nuoria jäsentämään epävarmuutta ja rakentamaan toiveikasta tulevaisuutta.

Mitä koulu on tulevaisuudessa opettajan näkökulmasta

Tulevaisuuden koulu on opettajan näkökulmasta murroksessa. Erityisesti tekoäly tulee muuttamaan merkittävästi sitä, miten opetusta toteutetaan ja miten oppimista arvioidaan. Koulun perustehtävä ei kuitenkaan muutu. Koulu säilyy tärkeänä yhteiskunnan ja lasten kasvun rakennuspalikkana, vaikka opetettavat sisällöt ja opetusmenetelmät muuttuvat.

Tekoäly voi tarjota oppimiselle uusia mahdollisuuksia, mutta se ei korvaa ihmisen omaa oppimisprosessia. Vaikka tekoäly pystyy esimerkiksi kääntämään vieraan kielen hetkessä, vieraan kielen oppiminen on paljon muutakin kuin sanojen ja lauseiden kääntämistä. Kuten Bernelius toteaa Ylen haastattelussa, kielen oppiminen muuttaa ihmisen ajattelua ja maailmankuvaa tavalla, jota teknologia ei voi korvata (Yle, 2026). Opettajana pidänkin tärkeänä pohtia, mitä oppilaan todella tarvitsee oppia itse ja missä asioissa tekoäly voi toimia oppimisen tukena.

Tekoäly haastaa myös opettajan tapoja toteuttaa läksyjä ja kokeita. Tulevaisuudessa tehtävien tulisi entistä paremmin osoittaa oppilaan omaa ajattelua, ongelmanratkaisua ja kykyä soveltaa oppimaansa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi enemmän keskusteluja, yhdessä tekemistä ja erilaisia käytännön tehtäviä pelkän valmiin vastauksen tuottamisen sijaan. Opettajan tehtävänä on yhä enemmän pohtia, millainen arviointi todella kertoo oppilaan osaamisesta.

Tulevaisuuden koulu ei siis välttämättä tarkoita sitä, että teknologia korvaa perinteisen koulun. Pikemminkin opettajan tehtävä muuttuu teknologian rinnalla. Opettajan on osattava hyödyntää uusia välineitä, mutta samalla huolehdittava siitä, ettei oppimisesta katoa ihmisten välinen vuorovaikutus, oma ajattelu ja yhdessä tekeminen. Juuri tässä näen opettajan työn tärkeimmän tehtävän myös tulevaisuudessa: teknologian kehittyessä opettaja auttaa oppilaita ymmärtämään, mitä kannattaa tehdä itse, mitä voidaan tehdä yhdessä ja missä tekoälystä on aidosti hyötyä.

Lähteet

Ahonen, S. (2003). Yhteinen koulu – tasa-arvoa vai tasapäisyyttä? Vastapaino.

Häkkinen, P., Ilen, E., Näykki, P., Lehtinen, A., Lieska, A., & Lerkkanen, M.-K. (2025). Digitalisaation vaikutukset oppimiseen, osaamiseen ja hyvinvointiin: Tutkimuskatsaus suomalaiseen varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetukseen sekä vapaaseen sivistystyöhön. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Digitalisaation_vaikutukset_oppimiseen_osaamiseen_ja_hyvinvointiin.pdf

Kiilakoski, T., Fransberg, M., Kinnunen, A., & Myllyniemi, S. (2022). Kestävää tekoa: Nuorisobarometri 2021. Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura.

Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.

Opetushallitus. (2023). Koulutuksen tulevaisuusselonteko 2030.

Opetushallitus. (2026). Perusopetuksen opetussuunnitelman ydinasiat. https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-ydinasiat

Perälä, R. (2016). Peruskoulu mullisti Suomen koululaitoksen. Yle. https://yle.fi/a/20-156117

Rautiainen, M. (2022). Koulun ja demokratian kompleksinen suhde Suomessa. Teoksessa M. Rautiainen, M. Hiljanen, & P. Männistö (toim.), Lupaus paremmasta: Demokratia ja koulu Suomessa. Into Kustannus.

Rautiainen, M. (2026). Oppiaineiden poliittinen perusta (ja vähän filosofinenkin) [Luentotallenne, 8.1. ja 15.1.2026]. POMM1002 Johdanto monialaisiin opintoihin -kurssi, Jyväskylän yliopisto.

Salminen, J. (2012). Koulun pirulliset dilemmat. Teos.

Yle. (2026a). Koululaisen pitää olla tulevaisuudessa ”hyvä ihminen” – näin aivotutkija perustelee. https://yle.fi/a/74-20209605

Yle. (2026b). Millainen on peruskoulu vuonna 2045? https://yle.fi/a/74-20208045